

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДЕНИСЕНКО ЄВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 355.318.1:355.237(477)(043.3)

**ФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ОФЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Запоріжжя – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
КРАВЧЕНКО Любов Миколаївна,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка,
професор кафедри культурології та методики
викладання культурологічних дисциплін.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ТОРІЧНИЙ Олександр Володимирович,
Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького,
професор кафедри педагогіки
та соціально-економічних дисциплін;

кандидат педагогічних наук,
ШВЕЦЬ Дмитро Володимирович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
підполковник поліції, перший проректор.

Захист відбудеться «29» листопада 2018 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 17.127.04 у Класичному приватному університеті за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 124.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Класичного приватного університету за адресою: 69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б, ауд. 114.

Автореферат розіслано «27» жовтня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. І. Облес

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми зумовлена пріоритетністю завдань військових закладів вищої освіти щодо формування в майбутніх офіцерів готовності до свідомого захисту Батьківщини, розвитку компетентностей командира та лідера й відповідних якостей їхніх підлеглих. Вона відбувається в умовах ведення бойових дій на сході України, коли значну увагу держави зосереджено на військово-патріотичному вихованні її громадян, ефективності управління військами та відповідних вимогах до адміністративно-управлінських якостей майбутніх фахівців як результату професійної підготовки офіцерів оперативного-тактичного рівня. Загальні засади реалізації таких завдань визначено Законами України «Про оборону України» та «Про Національну гвардію України», Указом Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки» та іншими нормативно-правовими актами, у яких акцентовано на наявності у військових командирів культурологічно-компетентнісних ознак високого рівня сформованості адміністративно-управлінської культури. Водночас підготовку майбутніх офіцерів нині недостатньо зорієнтовано на сучасні суспільні пріоритети, особистісну та професійну самоактуалізацію й саморозвиток в адміністративно-управлінській діяльності, озброєння методиками та засобами самоменеджменту, які забезпечують спроможність стати творчим суб'єктом у непростих умовах військової інтервенції сусідньої держави.

У цьому контексті потребує оновлення розуміння місії й результатів освітньої діяльності вищого військового закладу освіти (ВВЗО) Національної гвардії України (НГУ) щодо розвитку особистості офіцера, котрий не лише має необхідні знання, професійні цінності, високі моральні й громадянські якості та досвід служби в НГУ, а й діє адекватно в професійних ситуаціях, упевнено беручи єдиноначальну відповідальність за стан бойової та мобілізаційної готовності дорученого військового підрозділу й безпеку країни загалом.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить, що основою розв'язання проблеми можуть бути праці, присвячені: формуванню управлінської компетентності фахівців (Ю. Бабанський, В. Беспалько, Н. Дічек, Л. Кравченко, Н. Кузьміна, О. Мармаза, А. Сущенко, Т. Сущенко, О. Сухомлинська та ін.); аспектам професійної підготовки військових фахівців (А. Барабанщиков, В. Вдов'юк, В. Герасимов, В. Губін, В. Давидов, Г. Дробаха, Я. Зорій, І. Ромін, Н. Феденко, Д. Швець, А. Шевченко та ін.); розв'язанню завдань організації виховного процесу у військових підрозділах (А. Бухун, Ю. Дерюгін, І. Кравченко, Я. Павлов, С. Полторак, О. Торічний, В. Ягупов та ін.). У ході наукового пошуку засобів ефективного розвитку адміністративно-управлінських якостей майбутніх офіцерів актуалізовано результати комплексу досліджень із питань моделювання й реалізації педагогічних технологій (О. Гуменюк, Т. Гребенник, В. Жильцов, Л. Миськів, О. Пехота, Г. Селевко, В. Стрельников, В. Усманов та ін.).

Проте існує гостра суспільна й, відповідно, освітня потреба в узагальненні науково-теоретичних засад, цілей, напрямів, змісту, форм і методів формування адміністративно-управлінської культури, особливо стосовно тих категорій військових фахівців, які забезпечують правопорядок і захист демократичного суспільства в Україні.

Ситуацію ускладнює наявність низки *суперечностей* між:

– вимогами сучасної військово-політичної ситуації, особливостями виховної роботи в Збройних Силах Української держави та нестачею відповідного кадрового забезпечення у військових колективах;

– необхідністю ефективного командування військовослужбовцями й низькою адміністративно-управлінською культурою офіцерів оперативно-тактичного рівня НГУ;

– об'єктивним зростанням значення наук про освіту як теоретичної основи процесу професійної підготовки та недостатньою орієнтацією його технологій у ВВЗО на формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів.

Отже, гостра потреба в інтеграції здобутків сучасної теорії та практики професійної підготовки й досягнень науки управління, суперечності в системі формування готовності майбутніх офіцерів до адміністративно-управлінської діяльності у військових підрозділах, необхідність розробки відповідної технології забезпечення цього процесу зумовили вибір теми дисертації: *«Формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі професійної підготовки»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах науково-дослідної теми кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка «Методолого-теоретичні основи та організаційно-методичні механізми модернізації системи освіти Полтавщини» (державний реєстраційний № 0116U002583), одним із виконавців якої є здобувач.

Тему затверджено вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 5 від 28 листопада 2014 р.) й узгоджено Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 2 від 24 березня 2015 р.).

Мета й завдання дослідження. *Мета дослідження* полягає в розробці ефективної технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі професійної підготовки у вищому військовому закладі освіти.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

– проаналізувати основні концептуальні ідеї та положення сучасних наукових підходів щодо досліджуваної проблеми у вітчизняній і зарубіжній науці та практиці;

– дослідити базові поняттєві конструкти дисертації, з'ясувати педагогічну сутність і компоненти адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України, визначити її критерії, рівні та показники;

– обґрунтувати змістові й організаційно-методичні основи процесу формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня спеціальності 253 «Військове управління (за видами збройних сил)»;

– розробити технологію формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня Національної гвардії України та апробувати її у процесі професійної підготовки фахівців;

– сформулювати рекомендації учасникам освітнього процесу професійної підготовки щодо впровадження пропонованої технології.

Об'єкт дослідження – розвиток адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня Національної гвардії України.

Предмет дослідження – технологія формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі професійної підготовки у вищому військовому закладі освіти.

Методи дослідження. У ході дослідження використано методи:

– *теоретичні*: історико-педагогічний та контент-аналіз, синтез, порівняння, моделювання, узагальнення – для визначення методологічних і теоретичних основ роботи, з'ясування сучасного стану теорії та практики формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів;

– *емпіричні*: пряме й непряме спостереження, бесіда, анкетування, тестування, експертне оцінювання – для вивчення рівнів сформованості компонентів адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів;

– *педагогічний експеримент*: констатувальний, формувальний, підсумковий – для перевірки ефективності розробленої технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України;

– *методи математичної статистики*: попарного порівняння, ранжування, *t*-критерію Ст'юдента, середньостатистичних показників – для опрацювання на підсумковій стадії експерименту сукупності отриманих даних з метою встановлення кількісних залежностей між явищами та процесами, що відбуваються при впровадженні технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України у вищих військових закладах освіти.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* розроблено ефективну педагогічну технологію формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів у процесі професійної підготовки фахівців у вищих військових закладах освіти в єдності концептуального, змістового, операційно-методичного, діагностувально-результативного компонентів;

– *вперше* з'ясовано педагогічну сутність і складові (когнітивно-інформаційна, функціональна, аксіологічна) адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України; досліджено базові поняття дисертації: «офіцер», «командир», «громадянська свідомість», «управлінська культура», «адміністративна діяльність», «лідерство», «організація адміністративно-виховної діяльності») і визначено зміст поняттєвого конструкту «адміністративно-управлінська культура майбутніх офіцерів» як професійно-особистісної структури якостей та особливого стану готовності особистості до професії офіцера, що відображує знання основ національно-патріотичного виховання, здатності до вольового й лідерського впливу на військовослужбовців, цінності захисту правопорядку в умовах громадянського суспільства та розвитку особистості кожного фахівця як компетентного, відповідального, здатного до постійного самовдосконалення офіцера оперативно-тактичного рівня з науковим, адміністративним і управлінським світоглядом, розвинутим творчим мисленням, командира, спроможного й готового ефективно вирішувати весь комплекс управлінських завдань, що стоять перед ним як суб'єктом управління в різних військових структурах, підрозділах і навчальних закладах, здатного нарощувати власний управлінський практичний досвід в умовах повсякденної діяльності та реальних обставинах виконання бойових завдань;

– *удосконалено* й адаптовано до потреб роботи зміст навчальних дисциплін управлінсько-педагогічного та гуманітарного спрямування у формі інтегрованих інформаційних блоків (психолого-педагогічний, правовий, оперативно-тактичний, соціально-педагогічний, військово-педагогічний, культурологічний, політико-правовий);

– *набули подальшого розвитку* методи, форми й засоби забезпечення ефективного формування адміністративно-управлінської культури слухачів магістратури в процесі професійної підготовки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні та впровадженні в педагогічний процес вищих військових закладів освіти:

– авторської навчальної програми та матеріалів курсу «Військове лідерство в арміях передових країн світу»;

– рекомендацій щодо проведення лекційних і практичних занять зі спецкурсів за вибором та гуманітарних навчальних дисциплін («Соціогуманітарні основи військово-професійної діяльності», «Військова психологія та педагогіка», «Військово-соціальна робота», «Правознавство», «Філософські та соціологічні основи військово-професійної діяльності», «Управління повсякденною діяльністю підрозділів», «Комунікативний аспект діяльності військового командира», «Безпека військової діяльності» тощо);

– методичного забезпеченні єдності теорії та практики в процесі виконання магістерських кваліфікаційних робіт слухачами магістратури.

Матеріали дисертації можуть бути використані під час підготовки підручників і навчальних посібників, розробки навчальних курсів із розвитку управлінських, адміністративних та лідерських якостей майбутніх офіцерів в національно-патріотичного виховання військовослужбовців різних категорій.

Результати дослідження впроваджено в практичну діяльність гуманітарного (акт впровадження №127-н від 17.03.2018 р.) та командного (акт впровадження №128-н від 17.03.2018 р.) факультетів Національної академії Національної гвардії України, Військової академії м. Одеса (акт впровадження №58 від 24.04.2018 р.), Сумського державного університету (акт впровадження від 21.05.2018р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на науково-практичних конференціях, круглих столах і семінарах:

– *міжнародних*: «Проблеми галузевої комунікації, перекладу та інтеграційні процеси в суспільстві» (м. Харків, 2015 р.); «Культурний вектор розвитку України початку XXI століття: реалії і перспективи» (м. Рівне, 2016 р.); «Інноваційність в освіті: пошуки і перспективи розвитку» (м. Полтава, 2016 р.); «Сучасні тенденції розвитку дизайну та декоративно-прикладної творчості у процесі реалізації концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді» (м. Полтава, 2016 р.); «Культурологічна регіоналістика: теорія, історія, практика» (м. Полтава, 2017 р.);

– *усеукраїнських*: «Наукове забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України» (м. Харків, 2015 р.); «Актуальні питання освіти і науки» (м. Харків, 2015 р.); «Україна – європейська держава. Міжнародно-політичні і дипломатичні аспекти вітчизняної історії та їх вплив на формування європейського вектору сучасної зовнішньої політики України» (м. Харків, 2016 р.); «Філософія, теорія та практика випереджаючої освіти для сталого розвитку» (м. Дніпро, 2016 р.);

– *регіональних*: «Виконання СБЗ з'єднаннями, частинами Національної гвардії у спеціальній операції по припиненню внутрішнього збройного конфлікту» (м. Харків, 2016 р.); «Соціально-економічне становище країни: підсумки, перспективи розвитку та відображення їх у навчальному процесі» (м. Харків, 2016 р.); «Громадянськість як ознака духовної культури студентів» (м. Суми, 2016 р.).

Публікації. Основні результати дослідження відображені в 9 працях, з яких: 5 – статті в наукових фахових наукових виданнях України, 1 – стаття в зарубіжному виданні, 3 – методичні праці.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (284 найменування, зокрема 18 – іноземними мовами), 7 додатків. Загальний обсяг дисертації – 239 сторінок, з них основний текст – 183 сторінки. Робота містить 15 таблиць і 5 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації; вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження; вказано наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо апробації та публікацій.

У **першому розділі** – «*Формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України як педагогічна проблема*» – визначено методолого-теоретичні основи й специфіку військового управління як соціокультурного феномену; охарактеризовано адміністративно-управлінську культуру майбутніх офіцерів як основу професійної компетентності фахівців із військового управління.

У процесі аналізу джерел з проблеми з'ясовано, що кожна суспільна організація (зокрема військова) є складною соціальною (соціотехнічною) системою, яка певним чином упорядкована й має загальну мету, тому *системний науковий підхід* розглядає військову організацію як сукупність взаємопов'язаних елементів, які, постійно взаємодіючи, визначають її властивості (цілісність, взаємопов'язаність, синергізм (емергентність), адаптивність, гомеостатичність); основними елементами такої організації вчені вважають сили (людей), засоби (техніку), мету, структуру, завдання, технології, організаційну культуру. При *процесному (діяльнісному) підході* військового управління розуміють як сукупність безперервних взаємопов'язаних дій, групи таких дій називають функціями управління (планування, організування, мотивування, контролювання); *ситуаційний підхід* передбачає вивчення залежності методів і прийомів, стилів керівництва, функцій та форм взаємодії від конкретного набору обставин, що впливають на організацію впродовж певного часу. До універсальних законів управління, які впливають на військову організацію, належать такі: відповідності управління станові розвитку суспільства; спеціалізації управління; інтеграції управління; оптимального поєднання централізації й децентралізації; демократизації управління; часу в управлінні.

Аналіз різнопланових джерел уможливив загальний висновок: військового управління є складником соціального управління. Як і в управлінні будь-якою сферою людської діяльності, у ньому виділяють суб'єкт і об'єкт управління: суб'єктами військового управління є командири й начальники всіх ступенів, пункти управління, штаби, інші органи військового управління; об'єктами – підрозділи, частини, з'єднання, військові формування й установи як окремі структурні елементи військової організації. Важливо, що окремих військовослужбовців у контексті особистісного підходу також розглядають як об'єктів (суб'єктів) військового управління.

Аналіз базових дефініцій і поняттєвих конструктів дисертації виявив таке: суттєву відмінність між термінами «управління військами» й «військове управління» вчені

вбачають у тому, що управління військами окрему людину як об'єкт управлінської уваги не визначає; тут частіше оперують поняттями «сили та засоби», «спосіб виконання завдання», «ресурси» тощо; окремого ж військовослужбовця розглядає військове управління, яке допускає суб'єкт-суб'єктне ставлення командирів до підлеглих. Тому в руслі *особистісно-соціального підходу*, котрий гармонізує інтереси особистості й суспільства, нагальними є вирішення військовим управлінням комплексу соціальних питань, пошук найбільш ефективних стилів керівництва та вдосконалення мотивації дій підлеглих, розвиток самоуправління з одночасним зміцненням єдиноначальності й військової дисципліни.

Нормативні джерела з проблеми специфікою військових підрозділів Національної гвардії України визнають виконання покладених на них службово-бойових завдань постійно. Службово-бойову діяльність планового характеру прийнято називати бойовою службою, під якою розуміють застосування підрозділів, частин і з'єднань НГУ у звичайній оперативній обстановці при виконанні завдань з патрулювання, охорони, конвоювання тощо в постійній готовності до дій за надзвичайних обставин (ситуацій), тому управління силами й засобами, що залучаються до виконання службово-бойових завдань, має здійснюватися так, щоб забезпечувалася висока ефективність їх дії на основі раціональної розстановки, своєчасного маневрування, високої активності несення служби, підтримувалася постійна готовність до виконання завдань, які виникають при раптових ускладненнях обстановки, пов'язаних з різкими змінами, що вимагає від командирів особливих знань, умінь, цінностей ставлення до підлеглих, які власне й характеризують цих командирів як професіоналів військового управління. Відмінністю сучасного військового управління є його зорієнтованість на військове лідерство. Аналіз зарубіжних матеріалів свідчить: якщо в англійських країнах нині говорять про військове управління, то переважно застосовують термін «Military Leadership» (в армії США командири всіх ступенів керуються польовим статутом FM 22-100 Military Leadership). Військове лідерство (здатність керувати) на засадах *особистісного наукового підходу* нині тлумачать як результат продуманої системи професійного навчання й виховання, адже реалізація особистістю управлінських рішень у військовій справі передбачає свідомий ризик, на який мусять іти виконавці, головним мотивом дій яких є не матеріальне стимулювання, а почуття відповідальності за безпеку країни. У контексті особистісного наукового підходу значущим є ставлення до персоналу військової організації як до людських ресурсів, що автоматично актуалізує проблему орієнтації на людину в середовищі військових командирів, а ефективне управління людськими ресурсами зумовлює наявність умінь не лише розуміти себе та підлеглих, а й бажання командира стати на позицію підлеглих та прийняти їхню думку.

Методолого-теоретичний інструментарій *культурологічного наукового підходу* передбачає врахування характеру, особливостей, стилю організаційної культури, які виявляються в поведінці й реакціях особистостей та соціальних груп її працівників, у їхніх судженнях, відносинах, способах розв'язання проблемних ситуацій, в обладнанні та внутрішній естетиці тощо. У військовій організації існують усталені заповіді, неписані норми поведінки, ритуальні заходи, традиції, символи, герої тощо, поділ праці за наявними рівнями структурної підпорядкованості та притаманна цим рівням специфіка. Військова організаційна культура містить структурний компонент, який відображає те, що командири становлять одну з найбільш значущих груп управлінського персоналу, а їхня управлінська праця є найскладнішою.

У руслі провідних науково-педагогічних підходів становлення особистості кожного майбутнього офіцера розглядають як формування компетентного, відповідального, здатного до постійного самовдосконалення фахівця з досконалим науковим, професійним, адміністративним і управлінським світоглядом, розвинутим творчим практичним мисленням, готового ефективно вирішувати весь комплекс управлінських завдань, що стоять перед ним як суб'єктом управління в різних структурах та установах, а також спроможного неперервно нарощувати свій потенціал і практичний досвід командира в складних умовах сучасного інформаційного суспільства та реальних бойових дій на сході країни; у такому контексті культуру розуміють як систему освіти й виховання та специфічний спосіб спадкоємності суспільних надбань людства з метою соціалізації особистості, її професійної підготовки й усебічного гармонійного розвитку; а адміністративно-управлінську культуру офіцера – як сукупність певних правил поведінки, засіб осмисленої культурно-перетворювальної діяльності з метою забезпечення високого рівня розвитку військової справи та реалізації владних повноважень у цій сфері.

Зазначене зумовлює посилення уваги до адміністративного компонента професійної культури майбутніх офіцерів та до необхідності його розгляду на засадах *компетентнісного підходу*, який уможлиблює поєднання військових знань, умінь, навичок, досвіду, цінностей з питаннями демократії та культури демократичного врядування в країні загалом, а також формування адміністративної культури демократичного зразка у військовій організації зокрема. Під культурою військового адміністрування вчені розуміють сформовані вміння вирішувати всі види службово-бойових завдань на основі досягнутого досвіду, засвоєних уроків чи надбань минулого, що закріпилися в пам'яті поколінь військових командирів як способи дій, як методики раціонального ставлення до визначених ситуацій та вирішення відповідних проблем. Таким чином, адміністративно-управлінська культура як компонент загальної та професійної культури містить компетентнісний методологічний потенціал, є рівнем духовно-практичного освоєння спеціальної військової дійсності загалом чи певного її складника, мистецтвом забезпечення засобами владних повноважень гармонійного існування та розвитку всіх ланок військової організації, а також кожної особистості в ній. Складниками такої культури визначено когнітивно-інформаційну, функціональну та аксіологічну культуру.

У **другому розділі** – *«Технологія формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі професійної підготовки»* – виявлено сутність і структуру такої технології; охарактеризовано її змістовий компонент, з'ясовано функціональну систему методів, форм і засобів формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України.

Розроблену технологію (рис. 1) усвідомлено як комплексний освітній інструмент для реалізації науково-теоретичних засад і змісту формування адміністративно-управлінської культури тих категорій військових, які забезпечують правопорядок і захист демократичного суспільства в Україні, з огляду на її гостру необхідність для професійної групи офіцерів оперативно-тактичного рівня, що мають володіти високою культурою мислення, бути готовими ефективно вирішувати комплекс управлінських завдань військового командира, які стоять перед ними.

Рис. 1. Технологія формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів НГУ у процесі професійної підготовки

При проектуванні технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів НГУ враховано основні нормативні параметри галузі 25 «Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону» спеціальності 253 «Військове управління (за видами збройних сил)» та освітньо-професійної програми другого (магістерського) рівня, який забезпечує повну вищу військову оперативно-тактичну освіту з кваліфікацією «магістр військового управління, службово-бойового застосування військових частин, з'єднань Національної гвардії України, офіцер оперативно-тактичного рівня». Важливою вимогою цієї спеціальності є не менш ніж 5-річний стаж служби на посадах офіцера тактичного рівня. Об'єктами професійної діяльності офіцера-випускника цієї спеціальності є військові частини (з їхнім особовим складом, озброєнням, військовою й спеціальною технікою та спеціальними засобами) й органи управління оперативно-територіальними об'єднаннями (ОТО) Національної гвардії України.

Основні елементи технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня НГУ у процесі магістерської підготовки визначено з урахуванням вимог концептуальності, цілеспрямованості, надійності, оптимальності, діагностичності. Її структуру охарактеризовано в єдності концептуального, змістового, операційно-методичного, діагностувально-результативного компонентів.

Концептуальний компонент педагогічної технології містить: *мету* – формування мотивації до свідомого захисту Батьківщини, розвиток якостей командира й лідера, організаційних цінностей; *методологічні підходи* – культурологічний, компетентнісний, системний, ситуаційний, особистісний, особистісно-соціальний, діяльнісний, технологічний; *складники* адміністративно-управлінської культури – когнітивно-інформаційна, функціональна, аксіологічна. Пропонована технологія відповідає *принципам* наступності й безперервності, гуманізації та демократизації, культурозумовленості, системності, самоактивності й саморегуляції, комплексності та міждисциплінарної інтегрованості. *Завдання технології* – розвиток особистості слухача магістратури оперативно-тактичного рівня як компетентного, відповідального, здатного до безперервного самовдосконалення офіцера з науковим, адміністративним і управлінським світоглядом, цінностями громадянина й командира, розвинутим творчим мисленням, готового вирішувати комплекс поставлених завдань, нарощувати практичний досвід.

У *змістовому компоненті* педагогічної технології враховано розподіл фахової інформації за ознакою якісного складу навчальних предметів і хронологічною послідовністю їх вивчення на дисципліни загального та професійного циклів; визначено шляхи й засоби реалізації дидактичних завдань підготовки стосовно військового управління та конкретної потреби формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня на основі узгодження зв'язків відповідних блоків такої інформації з різних навчальних дисциплін; проведено інтегративний відбір значущих інформаційних і професійно зорієнтованих контекстів, уведено низку актуальних питань розвитку адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів до змісту дисциплін обох циклів та етапів підготовки.

Для забезпечення ефективності *операційно-методичного компонента* технології в структурі процесу формування адміністративно-управлінської культури магістрів НГУ виокремлено два етапи: I – *початковий оперативно-тактичний* (суб'єктами формування є вчорашні офіцери тактичного рівня); на цьому етапі проходить вивчення

загальних та професійних дисциплін (психологія військового управління, управління соціальними процесами у військових колективах, національна безпека України, основи воєнної науки, тактика Національної гвардії України тощо); набуття практичних навичок виконання обов'язків командира батальйону, заступника командира полку (бригади), командира полку (бригади), навичок командування батальйоном; II – *основний науково-дослідний* (суб'єкти підготовки – слухачі II курсу магістратури ВВЗО НГУ, які виконують магістерську кваліфікаційну роботу); етап призначено для завершення вивчення професійних дисциплін (оперативне мистецтво Національної гвардії України, загальна тактика, управління повсякденною діяльністю військової частини Національної гвардії України, управління військами та служба штабів Національної гвардії України); набуття практичних навичок виконання обов'язків заступника начальника управління оперативно-територіального об'єднання (ОТО), начальника управління ОТО; навичок командування батальйоном (полком, бригадою) у ході військової практики.

До педагогічних умов реалізації технології зараховано створення адекватного концептуальному й змістовому компонентам технології освітнього середовища ВВЗО НГУ; забезпечення єдності теорії та практики в процесі виконання магістерських кваліфікаційних досліджень; сприяння науково-дослідній роботі слухачів магістратури; оптимізацію змісту й методики підготовки шляхом узагальнення навчального матеріалу дисциплін у формі інтегрованих інформаційних блоків (ІБ). Інтегрованими інформаційними блоками дисциплін загального циклу визначено: *психолого-педагогічний* (матеріал стосовно вимог до компетентностей випускника, розвитку інтелектуальних можливостей особистості, психологічних основ та культури управлінської взаємодії); *правовий* (аспекти аналізу владних повноважень командира, міжнародно-правового регулювання збройних конфліктів, основні нормативні вимоги до розроблення й оформлення різних видів документів тощо); *оперативно-тактичний* (основи підготовки та застосування військових частин НГУ, наукові методи управління військами, управління військовими частинами під час виконання завдань у різних умовах обстановки тощо); ІБ дисциплін професійного циклу підготовки містять інтегровану навчальну інформацію: *соціально-психологічну* – з основ соціального управління, специфіки управління військовими частинами НГУ, морально-психологічного забезпечення діяльності особового складу, методичних основ психоконсультативної роботи, управління конфліктними ситуаціями тощо; *військово-педагогічну* – дидактичні основи виховної роботи в дорученому підрозділі, методи й засоби діагностики стану адміністративно-управлінської культури підлеглих, структури морально-психологічного забезпечення діяльності особового складу, особливості диференціації форм і засобів управлінсько-педагогічного впливу командира тощо; *культурологічну* – методи, шляхи та засоби формування й самовдосконалення культури управління та адміністративної взаємодії командира в спеціальних операціях різного характеру та в різних умовах обстановки, громадянська культура командира й штабу військових частин, культура управління конфліктами, види, доцільні методи та форми надання конфліктологічної допомоги військовослужбовцям, культура діагностики кризових станів і моніторингу негативних проявів військовослужбовців тощо; *політико-правову* – знання нормативних документів стосовно видів спеціальних операцій, застосування формувань НГУ при виконанні військово-бойових завдань, завдань із припинення масових заворушень, застосування

військових частин та з'єднань в антитерористичній операції, у заходах з розшуку й затримання особливо небезпечних і озброєних злочинців, озброєних засуджених, що скоїли втечу з-під варти, способів ізоляції району внутрішнього озброєного конфлікту, участі в інших спеціальних операціях воєнного і невоєнного характеру тощо.

Технологією передбачено, що як *адміністратор* командир використовує свої владні повноваження для забезпечення дій військової організації відповідно до нормативних актів, дотримання виконавчої дисципліни, у субординаційних рівнях вживає заходів для того, щоб не допустити багатоначальності; разом із заступниками (штабом) розробляє й реалізує кадрову політику – комплектує штати, здійснює добір, навчання, розстановку й переміщення кадрів з метою запобігання можливих конфліктів, безвідповідальної поведінки підлеглих, орієнтуючи їх на ефективне виконання службових обов'язків; адміністративна позиція офіцера ОТР сконцентрована на діяльності з прийняття управлінських рішень, що у військовій сфері є його виключною прерогативою; як *організатор* – створює умови для плідної спільної служби (праці), цілеспрямованих і скоординованих дій підлеглих, зайнятих у процесах управління, службовій і службово-бойовій діяльності, що зумовлює наявність умінь виділяти головні завдання, визначати необхідні для їх вирішення передумови, методи та ресурси, встановлювати в кожному конкретному випадку пріоритети для оптимальних висновків, здатність працювати з людьми й управляти самим собою; як *вихователь* – є посередником і нейтралізатором різних видів конфліктів, надає консультаційну допомогу підлеглим у пристосуванні до вимог служби в конкретній військовій організації, постійно взаємодіє з колегами, підлеглими, старшими начальниками, військовими й цивільними установами, іншими людьми та організаціями, безпосередньо чи побічно пов'язаними з діяльністю підпорядкованого підрозділу (ланки військової організації); також виконує *проектувальну* і *контрольну* функції, що входять до управлінського аспекту культури.

До арсеналу командира належать *методи прийняття раціональних управлінських рішень*: групові або колективні (метод Дельфі, система кільцевого опитування, «мозковий штурм»); кількісні (математичне лінійне програмування, метод ігор і статистичних рішень, метод статистичних випробувань (Монте-Карло); метод дослідження операцій з використанням моделей – загальноуправлінських і специфічних військових, метод натурального експериментування та військові навчання); група методів послідовної й паралельної взаємодії тощо. *Методами організації взаємодії* є надання вказівок, розігрування основних тактичних епізодів дій із заслуховуванням доповідей або їх поєднанням; застосовують також *класичні методи управлінської науки* (економічні, організаційно-розпорядчі, соціальної мотивації, владної мотивації, соціально-психологічні, правові тощо). Провідними формами діяльності визначено службові наради (планова та непланова, інформаційна (інструктивна, оперативна або диспетчерська, проблемна або дискусійна і комбінована); бесіди, прийом підлеглих і відвідувачів з особистих питань, інструктажі особового складу військових нарядів (варт) тощо.

У *діагностувальному компоненті* педагогічної технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів НГУ у процесі професійної підготовки враховано щодо складових культури сукупність критеріїв (гносеологічного, діяльнісного, мотиваційного), відповідних їм показників та логічних рівнів сформованості цієї якості в магістрів спеціальності 253 «Військове управління (за видами збройних сил)» –

високого, середнього, низького; проведено в ході констатувального експерименту добір діагностувальних засобів моніторингу готовності фахівців до професійної діяльності.

Результатом професійної підготовки за пропонованою технологією стане сформована адміністративно-управлінська культура, що передбачає наявність специфічних особистісних якостей з ознаками цінностей, здатність посилити довіру й повагу, мотивувати тих, із ким офіцери оперативно-тактичного рівня вступають у контакти. Такі цінності визначено як ознаки аксіологічної складової культури, з якою узгоджено зміст показників мотиваційного критерію: високе почуття відповідальності й відданості військовій справі; чесність і справедливість у ставленні до підлеглих та керівництва; прагнення бути лідером, переконувати й вести за собою людей; гуманне, доброзичливе ставлення до військовослужбовців, незалежно від їхнього становища в організаційній ієрархії; урівноваженість, чіткість і креативність мислення, ініціативність у досягненні визначених цілей; здатність швидко відновлювати свої фізичні й духовні сили, критично оцінювати власну діяльність, безперервно самовдосконалюватися.

Отже, у пропонованій технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів НГУ у процесі професійної підготовки замість фрагментарної структури моделі військового управління із жорсткими внутрішніми правилами та безособовим характером відносин «командир – підлеглий», які вимагають підкорення посаді, а не поваги до особистості, що її займає, застосовано концептуальні основи, зміст і методи, зорієнтовані на людські ресурси та спрямовані на вирішення принципово нових, довготривалих завдань підвищення якості професійної культури офіцерів і службово-бойової ефективності військової організації, підтримку її балансу із зовнішнім середовищем.

У третьому розділі – *«Експериментальна перевірка ефективності технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів НГУ у процесі професійної підготовки»* – схарактеризовано загальні основи організації та проведення експериментальної роботи; подано підсумковий аналіз її результатів.

Експериментальну роботу проведено в умовах навчального процесу Національної академії Національної гвардії України та Військової академії (м. Одеса) у 2015–2018 рр. Експериментом було охоплено 183 слухачів магістратури (93 особи – ЕГ (експериментальна група), 90 осіб – КГ (контрольна група)). Експеримент включав три послідовних етапи: I етап (навесні 2014 р.) – констатувальний (виявлення ставлення слухачів до військових управлінських проблем; визначення стану сформованості адміністративно-управлінської культури майбутніх фахівців; теоретична пошукова робота); II етап (2015–2018 навчальні роки) – формувальний (визначення складу експериментальної й контрольної груп; безпосереднє впровадження технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів НГУ в ЕГ, введення відповідних організаційно-методичних і діагностувальних механізмів та педагогічних умов її реалізації); III етап (навесні 2018 р.) – підсумковий (виявлення динаміки показників ефективності технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів НГУ за обраними критеріями й рівнями).

Вхідне діагностування *на констатувальному етапі* експериментальної роботи було зорієнтоване на визначення раніше набутого стану адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня відповідно до з'ясованих у ході

теоретичного пошуку її складових, виявлення ставлення магістрантів до формування такої культури загалом, а також визначення ієрархії цінностей магістрантів як майбутніх військових управлінців. У ході опитування з'ясовано, що зміст адміністративно-управлінської культури майбутні офіцери оперативно-тактичного рівня ідентифікують із технікою керівництва, науковою організацією діяльності командира, технологіями прийняття рішень тощо; спостережено практично відсутній інтерес до таких її ознак, як лідерський потенціал, вольові якості, когнітивно-інформаційний, комунікативний, аксіологічний та інноваційний потенціали, що потребувало вирішення в подальшій теоретичній та експериментальній роботі. Діагностувальними методами обрано такі: спостереження (за заздалегідь розробленою програмою); опитування (бесіда, інтерв'ю, анкетування); експертної оцінки – кількісного і якісного відображення аспектів діяльності майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня компетентними суддями (експертами) відповідно до вимог: компетентності, наукової об'єктивності, креативності, позитивного ставлення до участі в експертизі, аналітичності, самокритичності експерта. Усього в роботі як експерти взяли участь 21 викладач основних дисциплін і 10 керівників військової практики слухачів магістратури.

Вхідні дані констатувального етапу відображали в перелікових таблицях, які складено після попарного вирівнювання груп; оцінювання проведено за кредитно-модульною системою за 100-бальною шкалою. Конкретними завданнями формувального етапу експериментального дослідження обрано: забезпечення поетапного вивчення основних циклів та ПБ навчальних дисциплін і організація проведення формування адміністративно-управлінської культури слухачів ЕГ на основі теоретично обґрунтованої технології; забезпечення єдності теорії і практики в процесі виконання слухачами ЕГ магістерських кваліфікаційних досліджень з відповідної проблематики; організація активної роботи слухачів з формування адміністративно-управлінської культури на базі військових частин і ОТО НГУ під час проходження військової практики; підготовка викладачів і керівників практики – учасників експертних груп – до реалізації визначених вимог шляхом залучення до участі в науково-методичному семінарі з проблеми. Як методичний інструментарій застосовано індивідуально-креативні технології самоменеджменту, моделювання поведінки особистості в кризових ситуаціях, методики самодіагностики особистісних якостей і управлінських можливостей майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня, розроблені О. Загребельною, Л. Кравченко, В. Крижком, О. Мармазою; рекомендації фахівців з військового управління Є. Башкатова, А. Пожидаєва, С. Полторака, І. Роліна, С. Стародубцева, В. Тробюка, О. Шаповала, О. Флоріна.

Метою магістерської роботи визначено проведення аналітичних та практичних наукових досліджень, поглиблене осмислення конкретної проблеми, розробку інноваційних пропозицій у сфері військового управління та рекомендацій з їх упровадження. Військову практику слухачів магістратури ЕГ проведено на завершення I етапу формування адміністративно-управлінської культури на посадах: командира батальйону з охорони важливих державних об'єктів (з охорони громадського порядку, оперативного призначення), артилерійського дивізіону, зенітного дивізіону; начальника (заступника начальника) оперативного відділення штабу, начальника групи з охорони громадського порядку військової частини НГУ. Для проходження практики кожному слухачеві магістратури ЕГ надавали індивідуальне завдання, завершенням якого було магістерське

кваліфікаційне дослідження. Результати проходження військової практики членів ЕГ згідно з технологічними завданнями оцінювала комісія експертів з урахуванням звітних матеріалів, висновків командирів (начальників) відповідних військових частин НГУ, доповідей слухачів та їхніх відповідей на поставлені запитання. Підсумкову оцінку заносили до облікових таблиць для врахування її в загальному контексті формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня. Щорічно впродовж експерименту для експертів відбувався науково-методичний семінар з проблеми дослідження.

На підсумковому етапі експериментального дослідження проведено роботу з виявлення динаміки показників формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня та ефективності технології за обраними критеріями й рівнями (табл. 1). Із цією метою здійснено порівняння емпіричних даних, отриманих на констатувальному етапі, з результатами формувального етапу в ЕГ.

Таблиця 1

Результати підсумкового діагностування стану розвитку адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня в ЕГ та КГ (183 особи), %

№	Критерії сформованості	Рівні сформованості											
		Високий				Середній				Низький			
		До експер.		Після експер.		До експер.		Після експер.		До експер.		Після експер.	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
1	Гносеологічний	-	1,5	23,6	5,3	23,6	30,3	62,8	34,8	76,4	68,2	13,6	59,9
2	Дільнісний	27,9	30,3	52,9	36,4	70,0	68,2	54,3	62,1	2,1	1,5	1,4	1,5
3	Мотиваційний	16,4	18,9	29,3	22,7	30,0	32,6	59,3	34,1	53,6	48,5	11,4	43,2

Узагальнення комплексу даних індивідуальних бланків оцінювання, у яких враховано поетапно показники гносеологічного, діяльнісного й мотиваційного критеріїв у формі самооцінки, експертної оцінки та оцінки за магістерську роботу (у кількісному і якісному вираженні) для кожного слухача, виявило значний приріст якісних ознак формування адміністративно-управлінської культури у слухачів ЕГ за показниками діяльнісного та мотиваційного критеріїв: в ЕГ – відповідно 19,2% та 20,8%; у КГ – відповідно 2,1% та 1,5%. Слухачі ЕГ як позитивно визначили застосування викладачами різних дидактичних засобів: активних методів навчання, демонстрацій, проблемного викладу матеріалу, стимулювання самостійної роботи впродовж усього періоду впровадження експериментальної технології. Результатом дослідження стало також те, що слухачі магістратури ЕГ змогли успішно захистити свої магістерські кваліфікаційні роботи, чітко й вичерпно відповісти на поставлені запитання та отримали 72% оцінок «відмінно». У цьому контексті вони відзначили своєчасність інтегрованого поєднання психолого-педагогічних і військово-управлінських знань для розвитку їхньої адміністративно-управлінської культури як майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня.

Обробка комплексу статистичних даних за допомогою методики Д.Новикова уможливила висновок, що якісні показники рівнів сформованості адміністративно-управлінської культури у слухачів магістратури ЕГ порівняно з КГ підтверджують кількісні

показники в середньостатистичних балах та свідчать про загальний якісний приріст: у експериментальній групі + 25,6%; у контрольній групі + 4,1%.

Достовірність обчислених кількісних і якісних показників ефективності технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів НГУ з'ясовано за допомогою статистичного t -критерію Ст'юдента; порівняння значень параметрів за складовими (1 – когнітивно-інформаційна; 2 – функціональна; 3 – аксіологічна) до і після експерименту в ЕГ дозволило зробити такі висновки: для складової 1 – $t_1=5,52$, для складової 2 – $t_2=8,2$, для складової 3 – $t_3=4,26$; $t_{\kappa} = 3,4$, $p<0,001$. Оскільки $t_i > t_{\kappa}$, $i = \overline{1,3}$, то можна говорити про наявність істотних змін в експериментальній групі. Водночас різниця між результатами в експериментальній і контрольній групах на констатувальному та підсумковому етапах дослідження істотна.

За результатами виявлених змін в особистісно-професійному розвитку слухачів магістратури ЕГ зроблено висновок про ефективність упровадженої технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів НГУ та реалізацію мети дослідження.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне обґрунтування й експериментальну перевірку технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі професійної підготовки. Реалізація мети і завдань дослідження дає змогу сформулювати такі висновки.

1. Аналіз основних концептуальних ідей і положень сучасних наукових підходів щодо досліджуваної проблеми у вітчизняній і зарубіжній науці та практиці свідчить, що сучасні наукові підходи містять можливості комплексного вирішення визначених стосовно цієї проблеми суперечностей: *системний підхід* розглядає військову організацію як сукупність взаємопов'язаних елементів, які, постійно взаємодіючи, визначають її властивості; основними елементами організації на засадах цього підходу вчені вважають сили (людей), засоби (техніку), мету, структуру, завдання, технології, організаційну культуру; при *діяльнісному підході* управління розуміють як сукупність безперервних взаємопов'язаних дій, які називають функціями управління (планування, організування, мотивування, контролювання); *ситуаційний підхід* в управлінні передбачає вивчення залежності методів і прийомів, стилів керівництва й форм взаємодії від конкретного набору обставин, що впливають на військову організацію впродовж певного часу. При виділенні суб'єкта й об'єкта управління необхідне застосування *особистісного* (окремих військовослужбовців визначає як об'єкти (суб'єктів) військового управління) та *особистісно-соціального* (управління військами тлумачить як цілеспрямовану діяльність командирів, штабів та інших органів управління з підтримання боєготовності військ, підготовки їх і керування ними в ході виконання службово-бойових завдань; оперує поняттями «сили та засоби», «спосіб виконання завдання») підходів; *компетентнісним підходом* передбачено наявність у командирів особливих знань, умінь, ставлення до підлеглих, досвіду, які характеризують їх як професіоналів військової справи; методолого-теоретичний інструментарій *культурологічного наукового підходу* зумовлює врахування характеру, особливостей, стилю військової організаційної культури, яка відповідає вимогам адаптивності, гнучкості, динамізму, адекватності, спеціалізації, оптимальності, оперативності, надійності,

економічності, простоти; культуру при цьому визначено як систему освіти й виховання та специфічний спосіб спадкоємності надбань військової організації з метою соціалізації особистості, її професійної підготовки та розвитку адміністративно-управлінських якостей майбутніх офіцерів.

2. Дослідження базових поняттєвих конструктів дисертації уможливило з'ясування педагогічної сутності й компонентів адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України, визначення її критеріїв, рівнів і показників. Виявлено, що військове управління у військовій педагогіці розглядають як цілеспрямовану діяльність командирів, штабів та інших органів управління з вироблення й реалізації керівного впливу на окремих військовослужбовців, військові формування та установи щодо підтримання боєздатності військ, підготовки до виконання та керівництво ними при виконанні бойових і службово-бойових завдань, а також забезпечення необхідних службово-побутових умов, бойового навчання, статутного порядку та військової дисципліни. Специфікою сучасного військового управління є його зорієнтованість на військове лідерство.

До головних ознак, які роблять військове управління специфічним, учені зараховують такі: органи військового управління створюються державою і є носіями державної влади, яка реалізується в особливій формі правового впливу на об'єкти військового управління; об'єкти військового управління повинні безперечно, чітко й у встановлені терміни трансформувати рішення органів військового управління в процес власного функціонування, тобто вагомим є адміністративний аспект військового управління. Під адміністративно-управлінською культурою розуміють зосередження певних правил поведінки, засіб осмисленої культурно-перетворювальної діяльності з метою забезпечення високого рівня розвитку військової справи та реалізації владних повноважень у цій сфері. Складниками такої культури є когнітивно-інформаційна, функціональна та аксіологічна культура.

Визначено педагогічну потребу розроблення комплексного освітнього інструменту для реалізації науково-теоретичних засад та змісту формування адміністративно-управлінської культури категорій військових, які забезпечують правопорядок і захист демократичного суспільства в Україні, та її гостру необхідність для професійної групи офіцерів оперативно-тактичного рівня НГУ, які мають володіти високою культурою мислення, бути готовими ефективно вирішувати комплекс управлінських завдань військового командира, що стоять перед ними як суб'єктами управління у військових структурах і установах. Це потребує розроблення технології формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня НГУ у процесі професійної підготовки.

3. Обґрунтовано змістові й організаційно-методичні основи процесу формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня спеціальності 253 «Військове управління (за видами збройних сил)». У змістовому компоненті процесу підготовки враховано розподіл фахової інформації за ознакою якісного складу навчальних предметів і хронологічною послідовністю їх вивчення на дисципліни загального і професійного циклів; визначено шляхи й засоби реалізації дидактичних завдань підготовки на основі технологічного з'ясування зв'язків відповідних блоків такої інформації з різних навчальних дисциплін; виокремлено два етапи процесу: I – *початковий*

оперативно-тактичний (суб'єктами формування є вчорашні офіцери тактичного рівня); II – *основний науково-дослідний* (суб'єкти підготовки – слухачі II курсу магістратури ВВЗО НГУ, які виконують магістерську кваліфікаційну роботу).

Передбачено підготовку слухачів магістратури до ефективного застосування комплексу управлінських функцій і методів, вироблення послідовності й процедурної відповідності прийняття рішень, виправданого делегування повноважень як ознак цілісної функціональної системи майбутнього офіцера оперативно-тактичного рівня. До арсеналу командира зараховано методи прийняття раціональних управлінських рішень: групові або колективні (метод Дельфі, система кільцевого опитування, «мозковий штурм»); кількісні (математичне лінійне програмування, метод ігор і статистичних рішень, метод статистичних випробувань (Монте-Карло); метод дослідження операцій із використанням моделей – загальноуправлінських і специфічних військових, метод натурного експериментування та військових навчань); групу методів послідовної і паралельної взаємодії тощо.

4. Розроблено технологію формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня Національної гвардії України та апробовано її у процесі професійної підготовки фахівців.

Основні компоненти технології визначено з урахуванням вимог концептуальності, цілеспрямованості, надійності, оптимальності, діагностичності та охарактеризовано її структуру в єдності концептуального, змістового, операційно-методичного, діагностувально-результативного компонентів; до педагогічних умов реалізації технології зараховано: створення адекватного концептуальному й змістовому компонентам технології освітнього середовища ВВЗО НГУ; забезпечення єдності теорії та практики в процесі виконання магістерських кваліфікаційних досліджень; сприяння науково-дослідній роботі слухачів магістратури. У пропонованій технології замість фрагментарної структури моделі військового управління із жорсткими внутрішніми правилами та безособовим характером відносин «командир – підлеглий» застосовано концептуальні основи, зміст і методи, зорієнтовані на людські ресурси та спрямовані на вирішення принципово нових, довготривалих завдань підвищення якості професійної культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня НГУ й службово-бойової ефективності військової організації, підтримку її балансу із зовнішнім середовищем.

Експериментальну роботу з упровадження авторської технології проведено в умовах навчального процесу Національної академії національної гвардії України та Військової академії (м. Одеса) упродовж 2015–2018 рр. Виявлення динаміки показників формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня та ефективності цієї технології за обраними критеріями й рівнями дало змогу зробити висновок: якісні показники рівнів сформованості адміністративно-управлінської культури в слухачів магістратури ЕГ значно вищі порівняно з КГ, що підтверджують кількісні показники в середньостатистичних балах та загальний позитивний приріст: у експериментальній групі + 25,6%; у контрольній групі + 4,1%.

5. Сформульовано рекомендації учасникам освітнього процесу професійної підготовки щодо впровадження пропонованої технології:

– *слухачам магістратури* постійно підвищувати власний рівень адміністративно-управлінської культури, нарощувати управлінський практичний досвід та оволодівати індивідуальними технологіями самоменеджменту;

– викладачам фахових дисциплін лекційні і практичні заняття проводити з урахуванням вимог інтеграції інформаційного матеріалу та уникати його повторень і дублювання;

– організаторам підготовки забезпечувати єдність теорії та практики в процесі виконання магістерських кваліфікаційних робіт слухачами магістратури оперативно-тактичного рівня шляхом розробки й удосконалення відповідного теоретичного та науково-методичного забезпечення.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Дослідження адміністративно-управлінської культури має в перспективі застосування інструментарію аксіологічного підходу, тобто визначення системи пріоритетних для військового управління цінностей, що впливають на формування стратегічних цілей командування, конкретику тактичних рішень окремих командирів та вибір засобів і ресурсів досягнення їх ефективності у професійній підготовці майбутніх офіцерів у ВВЗО.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Денисенко Є. В. Адміністративний компонент управлінської культури майбутніх офіцерів: компетентнісний аспект. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2017. Вип. 56–57 (109–110). С. 153–159.
2. Денисенко Є. В. Змістові аспекти формування адміністративно-управлінської культури магістрів військового управління (цикл загальної підготовки). *Імідж сучасного педагога*. 2018. № 4 (181). С. 23–26.
3. Денисенко Є. В. Військове управління і лідерство у контексті розвитку адміністративно-управлінської культури офіцерів НГУ. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта*. Полтава, 2018. Вип. 3. С. 111–120.
4. Денисенко Є. В. Технологія формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня Національної гвардії України. *Витоки педагогічної майстерності* : зб. наук. пр. Полтава, 2018. Вип. 4. С. 153–159.
5. Денисенко Є. В. Управлінська культура майбутніх офіцерів як складник загальної культури фахівців військового управління. *Імідж сучасного педагога*. 2017. № 8 (177). С. 18–20.

Стаття в зарубіжному виданні

6. Denysenko Ye. Features of government culture of future officers. *Nauka i Studia*. 2018. № 10 (190). С. 11–18.

Методичні праці

7. Денисенко Є. В. Військове лідерство в арміях передових країн світу : навч. прогр. дисципл. підг. слухачів магістратури спеціальності 253 «Військове управління (за видами збройних сил)» Нац. гвардії Укр. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. 12 с.
8. Денисенко Є. В. Рекомендації з формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня Національної гвардії України. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2017. 57 с.
9. Денисенко Є. В. Єдність теорії і практики у підготовці майбутніх офіцерів оперативно тактичного рівня НГУ: методичні рекомендації щодо виконання кваліфікаційних магістерських робіт. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. 31 с.

АНОТАЦІЯ

Денисенко Є. В. Формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів Національної гвардії України у процесі професійної підготовки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Класичний приватний університет, Запоріжжя, 2018.

У дисертації проаналізовано стан окресленої проблеми у вітчизняних і зарубіжних джерелах та педагогічній практиці. Досліджено базові поняттєві конструкти роботи, з'ясовано педагогічну сутність дефініції «адміністративно-управлінська культура майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня»; визначено її критерії, рівні та показники. Обґрунтовано змістові й організаційно-методичні основи процесу формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня спеціальності 253 «Військове управління (за видами збройних сил)». Розроблено технологію формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів оперативно-тактичного рівня Національної гвардії України та апробовано її в процесі професійної підготовки фахівців. Сформульовано рекомендації учасникам освітнього процесу професійної підготовки щодо впровадження пропонованої технології.

Ключові слова: Національна гвардія України, адміністративно-управлінська культура, професійна підготовка офіцерів оперативно-тактичного рівня, технологія формування адміністративно-управлінської культури майбутніх офіцерів НГУ у процесі професійної підготовки.

АННОТАЦИЯ

Денисенко Е. В. Формирование административно-управленческой культуры будущих офицеров Национальной гвардии Украины в процессе профессиональной подготовки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Классический приватный университет, Запорожье, 2018.

В диссертации проанализировано состояние поставленной проблемы в отечественных и зарубежных источниках и педагогической практике. Исследованы базовые понятийные конструкты работы, выяснена педагогическая сущность дефиниции «административно-управленческая культура будущих офицеров оперативно-тактического уровня»; определены ее критерии, уровни и показатели. Обоснованы содержание и организационно-методические основы процесса формирования административно-управленческой культуры будущих офицеров оперативно-тактического уровня специальности 253 «Военное управление (по видам вооруженных сил)». Разработана технология формирования административно-управленческой культуры будущих офицеров оперативно-тактического уровня Национальной гвардии Украины и апробирована в процессе профессиональной подготовки специалистов. Сформулированы рекомендации участникам образовательного процесса профессиональной подготовки по внедрению предлагаемой технологии.

Ключевые слова: Национальная гвардия Украины, административно-управленческая культура, профессиональная подготовка офицеров оперативно-тактического уровня, технология формирования административно-управленческой культуры будущих офицеров НГУ в процессе профессиональной подготовки.

SUMMARY

Denisenko Ye. V. Formation of administrative and managerial culture of the future officers of the National Guard of Ukraine in the process of professional training. – On the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of a candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of vocational education. – Classic Private University, Zaporizhia, 2018.

In the dissertation, based on the ideas and provisions of modern scientific approaches, the state of the problem under investigation in domestic and foreign theoretical sources and the experience of mass educational practice is analyzed, the basic conceptual constructs of work are examined, the pedagogical essence of the definition «administrative and managerial culture of future officers of the operational and tactical level» is determined; its criteria, levels and indicators are determined too. The substantive and organizational and methodical bases of the process of formation of the administrative and managerial culture of the future officers of the operational-tactical level of specialty 253 «Military management (by types of armed forces)» are formed; the technology of formation of administrative and managerial culture of the future officers of the operational-tactical level of the National Guard of Ukraine has been developed and tested in the process of professional training of specialists; formed recommendations to participants in the educational process of professional training on the implementation of the proposed technology.

Effective pedagogical technology for the formation of administrative and managerial culture of the future officers in the process of professional training of specialists in higher military educational establishments in the unity of conceptual, content, operational-methodical, diagnostic-productive components; the pedagogical essence and components (cognitive-informational, functional, axiological) of administrative and managerial culture of the future officers of the National Guard of Ukraine are determined; the basic concepts of the dissertation are investigated: «officer», «commander», «civic consciousness», «management culture», «administrative activity», «leadership», «organization of administrative and educational activity») and the content of the conceptual construct «administrative and managerial culture» future officers as a professional-personal structure of qualities and a special state of readiness of an individual for the profession of an officer, reflecting the knowledge of the fundamentals of national-patriotic education, the ability to volitional and leadership influence on the military servicemen, the values of the protection of the law and order in the conditions of civil society and the development of the personality of each specialist as a competent, responsible, able to continuously improve the officer operational-tactical level with scientific, administrative and managerial outlook, developed creative thinking, commander, able and ready to effectively address the whole complex of managerial tasks facing it as the subject of management in various military structures, units and educational institutions capable of to increase own managerial practical experience in conditions of daily activity and real circumstances of carrying out of combat tasks.

Key words: administrative and managerial culture, National Guard of Ukraine, professional training of officers of operational-tactical level, technology of formation of administrative and managerial culture of future officers of NMU in the process of professional training.

ДЕНИСЕНКО ЄВГЕН ВОЛОДИМИРОВИЧ

**ФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Підписано до друку 24.10.2018 р.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Гарнітура Times.

Умовн.-друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9. Наклад 150 пр. Зам. № 31–18АБ.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК, № 3321 від 25.11.2008 р.